



DR. MIRKO RUPEL: ZNANSTVENIK, KI JE POSTAVIL TEMELJE SLOVENSKE NACIONALNE KNJIŽNICE*

Dr. Mirko Rupel: a Scientist who founded the National and University Library of Slovenia

Eva Kodrič-Dačić

Oddano: 3. 6. 2014 – Sprejeto: 13. 6. 2014

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 Original scientific article

UDK 929Rupel M.

027.54(497.4)

Izveleček

Strokovne temelje slovenski nacionalni knjižnici je postavil slavist in bibliotekar, dr. Mirko Rupel, ki je odločilno vplival tudi na razvoj slovenskega knjižničnega sistema po letu 1945. Članek predstavlja predvsem njegovo bibliotekarsko delo v Narodni in univerzitetni knjižnici. Kot upravnik knjižnice je Rupel poskrbel za dokončno ureditev Plečnikove palače, ki je bila po požaru leta 1944 le za silo obnovljena. Določil in teoretično utemeljil je glavne naloge nacionalne knjižnice, med njimi predvsem pomen in naloge nacionalne bibliografije, vzpostavil centralni katalog tujih publikacij v slovenskih knjižnicah ter zasnoval matično službo. Poleg nove notranje organizacije knjižnice je poskrbel za izdelavo novih listkovnih katalogov ter uvedel UDK-katalog. Zavzemal se je za knjižnični sistem z razvito knjižnično mrežo ter aktivno sodeloval pri pripravi knjižničarske zakonodaje. Spodbujal je koordinirano nabavo gradiva v visokošolskih knjižnicah, si prizadeval za ustanovitev šole za knjižničarje ter bil neutrujen popularizator knjižnic. Bil je med ustanovnimi člani društva slovenskih bibliotekarjev in njegov prvi predsednik ter soustanovitelj Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije in Zveze jugoslovanskih nacionalnih knjižnic. V mednarodnih strokovnih krogih se je uveljavil leta 1958 na seminarju o nacionalnih bibliografijah, ki je potekal v okviru tritedenske konference o nacionalnih knjižnicah v organizaciji Unesca na Dunaju.

Ključne besede: *Mirko Rupel, Narodna in univerzitetna knjižnica, nacionalna knjižnica, slovenska bibliografija, centralni katalog, matična služba*

* Članek je nastal na pobudo mag. Francija Pivca, ki je avtorico spomladi 2013 povabil na prireditev »Srečanja«, ki naj bi jih v poklon Mirku Ruplu ob 50. obletnici njegove smrti organizirala Zveza kulturnih društev ter Bibliotekarsko društvo Maribor.



Abstract

Professional tasks of Slovenian National and University Library were defined by a Slavacist and librarian dr. Mirko Rupel, who had a significant influence on the development of the library system after World War II. The article is focused on his professional work in the National and University Library. Under his supervision the Plečnik's palace was finally reconstructed after the fire, which damaged it in 1944. He developed theoretical foundations of the basic functions of the national library, especially of the national bibliography, he organized central catalogue of foreign publications in Slovenian libraries and founded the department for library monitoring and development. He reformed the library organizational structure and implemented new library catalogues including the UDC catalogue. As to the library system, he strived for the developed library network and played an active role in the preparation and implementation of the new library legislation and formation of professional library training and education. He promoted libraries and coordinated acquisition among faculty libraries. He was a founder-member of Slovenian Library Society, its first president, and among founder-members of Association of Yugoslav Librarians and of Association of Yugoslav National Libraries. His professional work was widely recognised and in 1958 he took an active part at the UNESCO Conference on National Libraries in Vienna.

Keywords: *Mirko Rupel, National and University library, national library, Slovenian National Bibliography, central catalogue, department for library monitoring and development*



»...O svojih načrtih ne bi rad veliko govoril, ker jih je dosti. V tiskarni je Zbornik naše reformacije, ki sem mu urednik. Zdaj pripravljam V. zvezek Jurčičevega Zbranega dela, a še letos naj bi uredil tudi VI. zvezek. Komaj čakam, da bi se lahko polotil nove izdaje Slovenskih protestantskih piscev, razširjene z novim gradivom. In vzemite še predavanja na filozofski fakulteti, jezikovne pogovore v radiu, nekaj člankov za Slavistično revijo, pa boste razumeli, da je bolje, če naprej ne odkrivam svojih načrtov. Vendar lahko rečem, da mi je raziskovalno delo največja uteha. Kadar iztaknem novo gradivo – v zadnjem času sem našel kar šest doslej še neznanih Trubarjevih pisem – sem nadvse srečen in vesel.« (Rupel, 1953...).

Slika 1: *Mirko Rupel (1901-1963) (vir: dLib.si)***

** Mirko Rupel (1901-1963) (195?). URN:NBN:SI:IMG-SWDSQU73, pridobljeno 16.7.2014 iz <http://www.dlib.si>



1 Direktor nacionalne knjižnice

20. oktobra 2013 je minilo 50 let od smrti dr. Mirka Rupla, slavista in bibliotekarja, ki je postavil strokovne temelje slovenski nacionalni knjižnici in slovenskemu knjižničnemu sistemu. Umrli je teden dni po posvetovanju Zveze bibliotekarskih društev v Mariboru (11.–13. 10. 1963), na katerem je prebral svoj zadnji referat.

Mirko Rupel je bil rojen leta 1901 v Trstu, od koder se je njegova družina po 1. svetovni vojni preselila v Ljubljano. Med njegovimi profesorji na gimnaziji je bil znameniti slovenski bibliotekar Avgust Pirjevec, ki ga je navdušil za študij slovenščine, na univerzi pa je bil njegov mentor France Kidrič (Kalan, 1951). Verjetno je bil Rupel prav s posredovanjem zadnjega 4. maja 1946 premeščen v Narodno in univerzitetno knjižnico, kjer je že 13. novembra 1946 nadomestil upravnika Janka Šlebingerja in vodil knjižnico vse do smrti leta 1963.

Kot upravnik knjižnice je Rupel poskrbel za dokončno ureditev Plečnikove palače, ki je bila po požaru leta 1944 le za silo obnovljena. Še pomembnejše so bile organizacijske in strokovne novosti. Določil in teoretično utemeljil je glavne naloge nacionalne knjižnice, med njimi predvsem nacionalno bibliografijo, vzpostavil centralni katalog tujih publikacij v slovenskih knjižnicah ter zasnoval matično službo. Poleg nove notranje organizacije knjižnice je poskrbel za izdelavo novih listkovnih katalogov ter uvedel UDK-katalog. Število delavcev, zaposlenih v knjižnici, se je v času njegovega vodenja početerilo.

Zavzemal se je za knjižnični sistem z razvito knjižnično mrežo ter aktivno sodeloval pri pripravi knjižničarske zakonodaje. Spodbujal je koordinirano nabavo gradiva v visokošolskih knjižnicah, si prizadeval za ustanovitev šole za knjižničarje in bil neutruden popularizator knjižnic. Bil je med ustanovnimi člani društva slovenskih bibliotekarjev in njegov prvi predsednik. Prav tako je bil soustanovitelj Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije in Zveze jugoslovanskih nacionalnih knjižnic. Aktiven je bil v mednarodnih strokovnih krogih. Leta 1958 je predsedoval seminarju o nacionalnih bibliografijah, ki je potekal v okviru tritedenske konference o nacionalnih knjižnicah v organizaciji Unesca na Dunaju.

Čeprav ga Slovenski biografski leksikon predstavlja predvsem kot slavista, specialista za protestantiko (pa tudi kot prevajalca, avtorja učbenikov, znanstvenih monografij, sodelavca Slovenskega biografskega leksikona, Slovenskega pravopisa, Enciklopedije Jugoslavije, popularizatorja slovenskega jezika – med drugim je bil dolgoletni vodja radijske oddaje Jezikovni pogovori), je bil Mirko Rupel po *poklicu* bibliotekar. To delo ga je vleklo že v začetku kariere. Ko pa se mu je po letih poučevanja na gimnaziji ta



želja tudi uresničila, ga je obilica dela bremenila in želel se je posvetiti raziskovalni dejavnosti. »Kolikokrat ga je bilo slišati, kako si želi odložiti dolžnosti znanstvenega, strokovnega, organizacijskega in administrativnega vodstva naše največje znanstvene biblioteke ...« (Gspan, 1963). Kljub temu je Mirko Rupel na področju bibliotekarstva zapustil trajne sledove. »Brazdo, ki jo zapušča za sabo, ko je oral našo kulturno njivo, ne bo zasul zlepa noben vihar.«, je bila zaveza bibliotekarjev ob njegovi smrti. (Gspan, 1963). Res so bile njegove ideje uresničene, vendar je stroka hitro pozabila na orača. Članek zato poskuša osvetliti del njegove bibliotekarske dejavnosti, pri čemer se osredotoča predvsem na njegov koncept nacionalne knjižnice in njenih nalog ter organizacijskih novosti, ki jih je vpeljal kot njen ravnatelj. Ruplove ideje o razvoju knjižničnega sistema, ki predstavljajo temelje našega knjižničnega sistema, si zaslužijo posebne obravnave.

2 Mirko Rupel in slovenska nacionalna knjižnica

Mirko Rupel je bil premeščen v Narodno in univerzitetno knjižnico slabo leto po njeni ustanovitvi. Nekdanja Univerzitetna biblioteka je sicer delovala v novi stavbi na Turjaški, ki je bila po požaru januarja 1944 le zasilno obnovljena. V Veliki čitalnici so na primer manjkala notranja okna, ki bi njene uporabnike ščitila pred mrazom. Stavba je poleg knjižnice v svojih prostorih gostila še seminarje Filozofske fakultete in knjižno skladišče Federalnega zbirnega centra.

Bibliotekarji, ki so predstavljali strokovno jedro knjižnice v medvojnem obdobju, so bili bodisi mrtvi (Avgust Pirjevec, Joža Rus), premeščeni (Joža Glonar) ali upokojeni (Janko Šlebinger), in od vodilnih strokovnih delavcev medvojne generacije so v NUK-u ostali le Melita Pivec-Stele, Valter Bohinc in Štefka Bulovec. V fondih knjižnice, ki so dotlej služili predvsem izobraževalnim, študijskim in raziskovalnim potrebam visokih šol oziroma univerze, so zevale velike vrzeli. Ne le zaradi nove funkcije knjižnice, temveč tudi zaradi požara, v katerem je bil izgubljen večji del obveznega izvoda iz medvojnih let.¹ Poleg gradiva, ki je bilo shranjeno v Veliki čitalnici, so v požaru leta 1944 zgoreli še katalogi, ki so bili namenjeni uporabnikom. Zastarela je bila tudi notranja organizacija dela, saj organizacijskih novosti ni bilo vse od srede dvajsetih let, ko je prevzel vodenje knjižnice Janko Šlebinger.² Predvsem pa je bila za Slovence novost nacionalna knjižnica kot taka. Koncept te nacionalne kulturne institucije je bilo treba v slovenski knjižničarski stroki še domisliti in uveljaviti njen pomen v družbi.

Mirko Rupel se je lotil vsega.

¹ Več o tem glej Kodrič-Dačić (2005). *Knjižnica*, 49 (1–2), 169–185.

² Več o tem glej Kodrič-Dačić (2003). *Knjižnica*, 47(1–2), 85–107.



3 Obnova zgradbe in reorganizacija dela

Mirko Rupel se je lotil obnove v času splošnega pomanjkanja, ko je primanjkovalo tako stekla kot papirja. Kljub temu je bila 8. februarja 1947 slavnostno odprta obnovljena Velika čitalnica, že opremljena z novimi katalogi. Konec istega leta je začela v novem prostoru delovati tudi časopisna čitalnica. Obnovljen je bil stvarni katalog ter uvedena izdelava UDK-kataloga.

V naslednjih letih je Rupel postavil novo notranjo organizacijo knjižnice. Ta je bila sicer okvirno že predpisana v Odloku o ustanovitvi Narodne in univerzitetne knjižnice leta 1945,³ ki je predvideval 11 oddelkov: splošno čitalnico s priročno knjižnico in s katalogi ter posebno čitalnico za profesorje, oddelek za katalogizacijo z inventarnim in matičnim listkovnim katalogom, rokopisni oddelek, časopisni oddelek z malo čitalnico, grafični, kartografski in glasbeni oddelek, oddelek za zbiranje vsega tiska, ki je izšel med okupacijo, še zlasti tiskov Osvobodilne fronte, bibliografski in informativni oddelek, oddelek za reprodukcije, oddelek za dolžnostne izvode, vodstvo dvojnikov in knjigoveznico. Rupel je predpisani shemi vdihnil vsebino. Posebne skrbi je bil deležen bibliografski oddelek, ki je začel objavljati tekočo nacionalno bibliografijo. Na novo sta bili ustanovljeni še glasbena in francoska zbirka, v začetku šestdesetih let pa centralni katalog in republiška matična služba.

Dotok gradiva se je v času Ruplovega vodenja izredno povečal. Inventarne knjige iz petdesetih let so med najboljše v vsej zgodovini knjižnice. Evidentirajo dotok gradiva iz Federalnega zbirnega centra,⁴ obvezne izvode publikacij s področja cele Jugoslavije ter številne tuje publikacije, ki jih je knjižnica pridobila po zameni. V tem času se je namreč na široko odprla svetu in zamena gradiva s tujimi knjižnicami je hitro rasla. Že leta 1947 je NUK sodeloval s približno 60 ustanovami v Evropi in Ameriki in do leta 1963 je to število naraslo na 186 ustanov v 32 državah. Med organizacijami, s katerimi je knjižnica sodelovala, niso bile le knjižnice, temveč tudi združenja slovenskih izseljencev.

Strmo je rasel obisk knjižnice, ki je že leta 1948 dosegel številko 100.000.

Številne nove naloge in povečan dotok gradiva so zahtevali več zaposlenih. V petdesetih letih se je v knjižnici zbrala ekipa sposobnih, izobraženih in ambicioznih bibliotekarjev, na katere se je Rupel lahko oprl pri realizaciji svojih načrtov: Pavle Kalan, Dušan

³ Podobno notranjo organizacijsko shemo je predvideval že eden izmed osnutkov knjižničnega zakona med obema vojnoma. Več o tem glej Kodrič-Dačić (2000a).

⁴ Več o tem glej Kodrič-Dačić, (2000).



Ludvik, Miloš Rybář, Branko Berčič, Alfonz Gspan, Jože Munda, Janez Logar, Maks Veselko, Josip Rijavec, Jože Žužek, Anton Bajt, Ludvik Zepič, Radojka Vrančič in drugi (Berčič, 1996). Poleg organizacije dela v novih oddelkih so se lotili tudi izdelave temeljnih strokovnih priročnikov (pravilnik za katalogizacijo, uvod v bibliografijo in stvarno obdelavo) ter predavali na tečajih za usposabljanje knjižničnih delavcev.

4 Ruplov koncept nacionalne knjižnice

Rupel je svoje razumevanje nacionalne knjižnice in njenih nalog predstavil v različnih prispevkih, najbolj temeljito pa v članku Posebne naloge narodnih knjižnic in njih pomen za znanstveno delo, ki ga je leta 1959 objavil v reviji *Knjižnica*. Pri tem se je oprl na sodobne strokovne usmeritve ter na praktične izkušnje, ki jih je pridobil v tujih knjižnicah in doma. Domačih teoretičnih osnov skoraj ni imel. Dobri dve desetletji pred njim je A. Pirjevec opisoval narodne oziroma nacionalne knjižnice, katerih prva naloga je zbiranje in hranjenje tiskov s svojega območja.⁵ V članku Bibliotečni zakon⁶ je opisal nastanek in pomen zbiranja slovenike oziroma patriotike. Še pred njim je o zbiranju slovenike v Državni študijski knjižnici pisal J. Glonar, seveda kot podporo znanstvenemu delu in raziskavam ljubljanske univerze.⁷ Taka strokovna stališča so v danih političnih razmerah okvirno povzemala veljavne zakonske določbe, saj je zbiranje »vseh knjig o narodu v državi« predpisovala Univerzitetna uredba vsem univerzitetnim knjižnicam Kraljevine Jugoslavije. Pri določanju nacionalnih funkcij so bili bolj eksplicitni takratni osnutki knjižničarskih zakonov, ki so »narodnim« oziroma nacionalnim knjižnicam nalagali zbiranje vsega gradiva, ki je bilo natisnjeno v državi, in tistega gradiva, ki je obravnavalo narode v državi, pri čemer so posamezne verzije osnutkov zakona dajale poseben status Narodni biblioteki Srbije.⁸ Tudi Uredba o ustanovitvi Narodne in univerzitetne knjižnice je povzemala določbe medvojnih predlogov, saj je prva naloga knjižnice zbiranje tiskov s področja cele Jugoslavije – dejstvo, ki ga danes praviloma taktno spregledamo. Narodno in univerzitetno knjižnico za slovensko nacionalko v tej uredbi opredeljuje predvsem naloga izdelovati slovensko nacionalno bibliografijo.⁹

M. Rupel se je pri opredelitvi nalog nacionalne knjižnice lahko oprl na za tedanji čas izjemno bogate mednarodne izkušnje in povezave. Poleg praktičnih izkušenj s knjižnicami v tujini, ki jih je spoznal na večmesečni specializaciji v Franciji, Belgiji in Švici (od septembra 1952 do marca 1953), je bil aktivno vključen v mednarodno strokovno

⁵ Pirjevec (1940). *Knjižnice in knjižničarsko delo*. Celje: Družba Sv. Mohorja, (1940, 32-33).

⁶ Pirjevec (1936).

⁷ Glonar (1933).

⁸ Več o tem glej Kodrič-Dačić (2000a).

⁹ Uredba Narodne vlade Slovenije o Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. (1945, 225, 2. člen)



delovanje. Na Unescovem simpoziju o nacionalnih knjižnicah leta 1958 na Dunaju, ki se ga je Rupel udeležil kot vodja sekcije za nacionalne bibliografije, je lahko poslušal direktorja avstrijske nacionalne knjižnice Josefa Stummvolla. Ta je v svojem referatu opredelil temeljne naloge nacionalnih knjižnic: zbiranje nacionalne zbirke in izdelava tekoče nacionalne bibliografije, vodenje centralnih katalogov, razmnoževanje kataložnih listkov, izobraževanje bibliotekarjev, skrb za medbibliotečno izmenjavo, raziskovalno delo na področju bibliotekarstva (Stummvoll, 1958).

Rupel je ideje prevzel in opisal v že omenjenem članku in jih začel uresničevati v praksi. Temeljne naloge nacionalne knjižnice: zbiranje slovenike, trajno hranjenje in preženč-na izposoja gradiva, bibliografska dejavnost, vodenje centralnega kataloga, usklajevanje in izvajanje medbibliotečne izposoje ter raziskovalna in izobraževalna dejavnost na področju bibliotekarstva, so prešle v zakonske obveznosti knjižnice. Njihov obseg se do danes, razen na področjih, kjer je to zahteval tehnološki razvoj, ni spremenil.

4.1 Zbirka slovenske nacionalne knjižnice

M. Rupel je glede zbirke postavil pravilo, da mora knjižnična zbirka nacionalne knjižnice odražati tako njene nacionalne kot tudi znanstvene funkcije. Jedro nacionalne zbirke naj predstavlja obvezni izvod. Knjižnica mora zbirati in hraniti celotno tiskano nacionalno produkcijo brez izjeme, saj je bil proti selekcioniranju obveznega izvoda tiska. Poleg tega bi morala nacionalna knjižnica zbirati še neknjižno gradivo: plošče in celo fotografije, ki so jih v tem času razmnoževali v časopisnih agencijah – ideja, ki je bila v tistih časih še zelo sveža. Od tujih tiskov naj bi zbirala vse, kar zadeva domačo deželo, vse, kar je v tujini natisnjeno v domačem jeziku in kar so v tujini izdali domači avtorji v kateremkoli jeziku. Knjižnično zbirko naj bi sistematično dopolnjevala s starejšimi slovenskimi tiski. Če ni več mogoče pridobiti originalov, potem naj bi bile v nacionalni knjižnici na voljo vsaj njihove kopije, to je fotografski posnetki del. Naloga nacionalne knjižnice je tudi zbiranje »kulturno in literarno pomembnih« rokopisov. Vendar je nasprotoval morebitni centralizirani zbirki rokopisnega gradiva v knjižnici, saj po njegovem »ne gre podirati zgodovinsko nastalih zbirk«. Namesto tega naj bi nacionalna knjižnica vodila popis pomembnega rokopisnega gradiva ne glede na to, kje se le-to nahaja.

Od drugega gradiva naj bi knjižnica pridobivala draga enciklopedična dela ter temeljna in splošna dela z vseh področij znanosti. Prav tako naj bi dopolnjevala pomembnejše specialne zbirke, ki jih je že ustvarila. Po nemškem vzoru je celo predlagal, naj bi bila nacionalna knjižnica odgovorna za koordinacijo nabav s posameznih strokovnih



področij¹⁰ v okviru Jugoslavije. Ta predlog je predstavil tudi na prvem sestanku skupnosti jugoslovanskih nacionalnih knjižnic,¹¹ vendar je bila zamisel za takratno okolje preveč avantgardna in ni dobila podpore.

Nacionalna knjižnica naj gradivo trajno hrani. Priporočal je, da ima knjižnica po dva izvoda vsakega dela. Ker je bila taka nabavna politika za Narodno in univerzitetno knjižnico še novost (knjižnica jo je uvedla po požaru), je predlagal, naj poskrbi za dopolnjevanje izvodov starejših del, ki jih ima le v enem primerku. Redka dela bi bilo potrebno mikrofilmati. Ker je bila po njegovem mnenju prva naloga knjižnice zapolniti vrzeli v zbirki slovenike, se je že ob prihodu v knjižnico zavzel za pridobivanje mikrofilmov slovenskih protestantskih del. Z izjemo Cerkovne ordninge (za katero je v tem času veljalo prepričanje, da je bil zadnji izvod med vojno uničen) mu je uspelo pridobiti vsa manjkajoča dela.

Glede izposoje je prevzel pravilo, da je gradivo v nacionalni knjižnici namenjeno prezenčni izposoji. Če naj že izposoja gradivo, potem le drugim knjižnicam. Ker pa je funkcija nacionalne knjižnice v primeru NUK združena z univerzitetno, je dopuščal izposojanje domačih strokovnih publikacij, ki niso dostopne v drugih knjižnicah. Knjižnica naj ne bi izposojala leposlovja. V tej točki je Rupel na nacionalno knjižnico prenesel tradicionalno prakso študijske in univerzitetne knjižnice, ki naj podpirajo znanstveno delo, ne pa branje za zabavo.

4.2 Nacionalna bibliografija

Temeljno nalogo zbiranja slovenike naj nacionalna knjižnica po Ruplovem mnenju nadgradi z izdajanjem tekoče nacionalne bibliografije.

Izdelovanje nacionalne bibliografije je bilo do konca druge svetovne vojne v Sloveniji delo posameznikov. Tako France Simonič kot Janko Šlebinger sta svoji bibliografiji izdala kot avtorski deli, čeprav bi že od Janka Šlebingerja lahko pričakovali, da bo prenesel izdelavo tekoče ali retrospektivne nacionalne bibliografije na ustanovo, ki jo je vodil. Odločitev o tem, da bo tekočo bibliografijo izdelovala Univerzitetna biblioteka,

¹⁰ Po vzoru nemškega nadregionalnega sistema koordinirane nabave gradiva, ki ga je financirala Deutsche Forschungsgemeinschaft.

¹¹ Glej *Pregled rada Zajednice jugoslovenskih nacionalnih biblioteka*. Zv., 1964. Glej tudi Rupel, Mirko. Koordinacija nabav v znanstvenih knjižnicah (1958, 26–27). V članku navaja tuje primere koordinirane nabave v Nemčiji, Italiji, Švici in Franciji. Daje pobudo in izhodišča za koordinirano nabavo tujih revij in dražjih tujih del. Koordinirana nabava naj temelji na prijateljskem sporazumu med knjižnicami, izvede naj se najprej v okviru univerz, nato glavnih mest in šele nato v okviru republik. Najti bi bilo treba ustrezne oblike koordinacije in načelno zavezo regulirati.



je bila sicer sprejeta leta 1944, medtem ko naj bi izdelavo retrospektivne bibliografije prevzela Akademija znanosti in umetnosti.¹² Vendar je NUK izdal prvi zvezek tekoče nacionalne bibliografije (za leta 1945–1947) šele leta 1948.

M. Rupel sam ni bil bibliograf, bil pa je prvi slovenski bibliotekar, ki je poudaril vrednost nacionalne bibliografije v kontekstu nacionalne identitete. Razumel je pomen različnih vrst bibliografij za raziskovalno delo in njihovo vlogo pri vzpostavljanju in utrjevanju enovitega bibliotekarskega dela. Nihče od slovenskih bibliografov in bibliotekarjev pred njim ni na teoretičen način razmišljal o bibliografiji kot o referenčnem viru, o nacionalni bibliografiji kot o izvorni nalogi nacionalne knjižnice ali o nacionalni bibliografiji, kot o publikaciji, ki predstavlja enega od temeljev nacionalne kulture. Tako pojmovanje bibliografije je odražalo sodobne strokovne trende. Bilo je rezultat Ruplovega aktivnega mednarodnega udejstvovanja, katerega vrh je predstavljal že omenjeni tritedenski Unescov simpozij o nacionalnih knjižnicah na Dunaju leta 1958. Rupel je na simpoziju odigral pomembno vlogo, saj je vodil skupino za nacionalno bibliografijo. V uvodnem referatu je predstavil vlogo nacionalne knjižnice na bibliografskem področju v nacionalnih in v mednarodnih okvirih, razmišljal o nacionalni knjižnici kot središču za nacionalne bibliografske informacije, o nacionalnih in specialnih bibliografijah, o problemih katalogizacije in klasifikacije, novih metodah in tehnikah za urejanje in iskanje podatkov ter o nalogah nacionalnih knjižnic, ki se tičejo mednarodnega sodelovanja na področju bibliografije (Rupel, 1958a).

Poudaril je, da je osnova za mednarodno bibliografsko dejavnost lahko le zanesljivo bibliografsko delo v nacionalnem merilu. Izdelava splošne nacionalne bibliografije, tako tekoče kot retrospektivne, pa je naloga nacionalne knjižnice, saj prejema obvezni izvod in ima najboljšo zbirko starega gradiva. Na slovenskem primeru je pokazal, da to ni samo po sebi umevno, ker so lahko nacionalne bibliografije rezultat prizadevanj posameznih avtorjev. Od specialnih bibliografij naj nacionalna knjižnica vodi seznam tekočih periodičnih publikacij (letni seznam živih periodičnih publikacij in tistih, ki so med letom prenehale izhajati), bibliografijo bibliografij ter razvide redkega gradiva z bibliografskimi pregledi (na primer katalog inkunabul).

Bibliografsko delo naj bo koordinirano na nacionalni ravni. Pri tem se je skliceval na sklepe Unescove konference iz leta 1950 (UNESCO Conference on the improvement of bibliographic services), ki je priporočala razvoj bibliografske in informativne službe v okviru posebnih nacionalnih organov. Ruplu se je zdelo pametneje, da bi te naloge izvajal poseben oddelek nacionalne knjižnice, kjer se tudi sicer izdeluje nacionalna bibliografija. Samostojen bibliografski inštitut je smiselno ustanoviti le tam,

¹² Glej Kodrič-Dačić (2005, 169-185) in Logar (1962, 10-16).



kjer to zahtevajo posebne razmere.¹³ Nacionalna knjižnica bi morala poleg tekoče in retrospektivne nacionalne bibliografije voditi tudi razvid specialnih bibliografij, ki jih izdelujejo druge institucije oziroma posamezniki. S svojim delom naj bi prispevala k poenotenju bibliografskih zapisov, skrbela za vzgojo bibliografov, kjer za to ni posebnih šol, tiskala kataložne listke in jih razpošiljala drugim knjižnicam in interesentom. Nacionalne knjižnice naj delujejo kot informacijski centri za bibliografske informacije, saj imajo za to potrebne referenčne vire: kataloge (tudi centralne) ter stike z institucijami, ki izdelujejo specialne bibliografije ter zbirke tiskanih bibliografij.

Opozoril je na nujnost enovitosti različnih nacionalnih bibliografij, za kar bi bilo treba poenotiti katalogizacijo, ter omenil prizadevanja FIAB (Fédération internationale des associations de bibliothécaires et d'institutions, angl. IFLA) za enotna katalogizacijska pravila oziroma načela. Podoben problem je bil aktualen na področju predmetne obdelave, kjer je predlagal uvedbo decimalne klasifikacije.

Nacionalna knjižnica naj služi za zvezo z mednarodnimi združenji, ki skrbijo za organizacijo bibliografske in informacijske službe. Poleg tega lahko skrbi za zamenjavo bibliografskih publikacij, za informacije o knjigah in člankih, ki bi bile zanimive za druge nacionalne bibliografije, izmenjavo seznamov ustanov, ki se ukvarjajo z bibliografskim delom, informira o načrtovanih bibliografskih delih in podobno (Rupel, 1958).

Prevod uvodnega referata je izšel še istega leta v reviji *Knjižnica* pod naslovom Bibliografska dejavnost narodnih knjižnic. Na teh osnovah je izoblikoval načrt bibliografske dejavnosti slovenske nacionalne knjižnice, ki ga je strokovni javnosti predstavil leta 1963 v Mariboru:

Nacionalno bibliografijo je definiral kot temeljno nacionalno publikacijo in jo postavil ob bok slovenskemu biografskemu leksikonu in slovarju slovenskega knjižnega jezika. Izdajanje tekoče slovenske nacionalne bibliografije je naloga nacionalne knjižnice. Občasno naj bi ta izdajala tudi kumulativne izdaje, bibliografije pomembnejših del ter vodila razvid bibliografij, ki nastajajo v Sloveniji.

Posebno pozornost je namenil izdelavi retrospektivne bibliografije, saj je med letoma 1912 in 1945 (z izjemo leta 1929 in 1930) kljub dolgoletnim Šlebingerjevim prizadevanjem še vedno zevala vrzel. Bibliografija naj bi poleg del v slovenščini vključevala še dela, ki so jih izdali Slovenci ali pa so izšla na slovenskem ozemlju. Zavzel je stališče, naj bo slovenska retrospektivna bibliografija celota zase in ne razdrobljena v okviru jugoslovanske retrospektivne bibliografije, kot je bilo sprva načrtovano.

¹³ Tako kot v Jugoslaviji, kjer je deloval Jugoslovanski bibliografski inštitut.



Od specialnih bibliografij naj bi NUK poskrbel za bibliotekarsko bibliografijo, prav tako bi lahko vodil razvid redkosti v slovenskih knjižnicah (inkunabul, rokopisov, korespondenc znamenitih Slovencev).

Druge slovenske knjižnice bi lahko izdelovale splošne ali specialne bibliografije: splošne za določeno ozemlje, okraj ali mesto, in specialne za tematike, značilne za območje. Predlagal je na primer, da bi Študijska knjižnica v Ravnah izdelovala splošno koroško bibliografijo in Študijska knjižnica v Kopru pomorsko bibliografijo. Knjižnice bi lahko zbirale bibliografske podatke o pomembnejših ljudeh s svojega območja; tako gradiva, ki so jih sami objavili, kot tudi vse, kar je bilo objavljeno o njih. Po Bernskem vzoru¹⁴ je predlagal izdelavo bibliografije ženske literature. Tematske bibliografije naj bi izdelovale predvsem specialne knjižnice. Za začetek naj bi povzemale le gradivo v knjižnicah določenega mesta.

Kot stranski produkt izdelave bibliografij bi bilo po njegovem smiselno uvesti centralno katalogizacijo slovenskega tiska. Nacionalna knjižnica bi neposredno po objavi publikacije delo katalogizirala, izdelala in razmnožila kataložne listke ter jih razposlala drugim knjižnicam.

Njegov koncept bibliografije je bil uresničen in nacionalna knjižnica je dosledno spoštovala redakcijske kriterije.¹⁵ Pet let po njegovi smrti leta 1968 je uvedla tudi centralno katalogizacijo slovenskega tiska. Kompleti kataložnih listkov (seti, kot so se popularno imenovali), ki so se po vsebini gradiva razlikovali za posamezne vrste knjižnic, so knjižnicam služili za dopolnjevanje katalogov in kot priporočilo za nakup gradiva. Vse do danes pa nacionalni knjižnici ni uspelo izdelati oziroma dopolniti retrospektivne nacionalne bibliografije.

4.3 Vloga nacionalne knjižnice v knjižničnem sistemu

Že uredba o ustanovitvi nacionalne knjižnice je ustanovi predpisala svetovanje in izobraževanje zaposlenih v knjižnicah. Glede na zelo slabo strokovno usposobljenost nameščencev, še posebej delavcev v ljudskih knjižnicah, so bile takšne zadolžitve smiselne in celo nujne. Rupel je ta izhodišča še nadgradil, saj je razumel, da zahteva kompleksno bibliotekarsko delo specialiste različnih strok, ki morajo teoretično in

¹⁴ Rupel je na svojem študijskem potovanju v letih 1952–1953 obiskal knjižnico v Bernu, ki je sestavljala bibliografijo s to tematiko.

¹⁵ Čeprav so bila Ruplova stališča o nacionalni bibliografiji uresničena v praksi, je bil Rupel kot njihov avtor žal spregledan. Celo pregledna razstava o slovenski bibliografiji iz leta 2010 (Miškovič, 2010), katere moto je bil nacionalna identiteta, ga je spregledala kot idejnega tvorca tekoče slovenske nacionalne bibliografije.



znanstveno raziskovati področje bibliotekarstva ter o tem predavati, publicirati in prirejati razstave. V Narodni in univerzitetni knjižnici so zato pripravili program enoletnega usposabljanja knjižničnih delavcev, vendar je bil pravi cilj Ruplovih prizadevanj ustanovitev višješolskega študija bibliotekarstva.

Še bolj zahtevni nalogi, ki naj bi ju izvajala nacionalna knjižnica v knjižničnem sistemu, pa sta bili gradnja centralnih katalogov ter izvajanje nalog republiške matične knjižnice. Obe področji je predstavil v člankih in poskrbel za njuno realizacijo.

4.3.1 Centralni katalog

Koncept centralnega kataloga je bil v Ruplovem času že desetletja sprejet, prisoten v slovenski bibliotekarski stroki ter celo preizkušen v praksi. Teoretične prispevke so slovenski bibliotekarji od konca 19. stoletja lahko spremljali v svojem društvenem glasilu *Mittheilungen des österreichischen Vereins für Bibliothekswesen*. Za centralizacijo knjižnic in za centralne kataloge so se zavzemali predvsem slovenski bibliotekarji, ki so pred prvo svetovno vojno službovali v avstrijskih knjižnicah. Tako je France Kidrič v članku *Bibliotečni problem in univerza leta 1929* izpostavil skupni katalog za vse ljubljanske znanstvene knjižnice kot eno izmed treh temeljnih nalog, ki jih mora izvesti univerza, če hoče razviti sodoben knjižnični sistem. Temo je izčrpano obdelal še Ivan Žibert, bibliotekar muzejske knjižnice, v svojem članku *K reformi in centralizaciji državnih knjižnic leta 1925*. Ideje o centralnih katalogih so se obenem s kooperativno izdelavo bibliografij začele uresničevati v drugi polovici dvajsetih let in v tridesetih letih. V Ljubljani so začeli izdelovati centralni katalog muzejske, licejske in semeniške knjižnice. Delo naj bi opravil Avgust Pirjevec, ki je bil v ta namen celo začasno premeščen iz Državne študijske knjižnice v knjižnico Narodnega muzeja. V okviru Kraljevine Jugoslavije pa so prav tako zaživel poskusi koordinirane izdelave jugoslovanske bibliografije.

Po drugi svetovni vojni je že leta 1952 začel nastajati centralni katalog tuje literature v knjižnicah Jugoslavije. Kooperativno izdelavo je vodil Jugoslovanski bibliografski inštitut. Katalog je evidentiral tuje publikacije, ki so izšle po letu 1919, in sicer ločeno za monografske in periodične publikacije¹⁶.

¹⁶ Leta 1952 sta bila z zvezno uredbo (Ur. l. FLRJ št. 9/1952) pri Jugoslovanskem bibliografskem inštitutu (JBI) v Beogradu ustanovljena centralni katalog knjig in centralni katalog periodičnih publikacij, ki sta evidentirala vse tuje knjige in revije v knjižnicah Jugoslavije, ki so izšle po letu 1919. Republiške nacionalne knjižnice so vodile dvojnike jugoslovanskega centralnega kataloga tujih knjig. V NUK-u se je tak centralni katalog vodil od leta 1957 do 1963. V katalogu je bilo evidentiranih 783.000 knjig. Prim. Kokole (1977, 10).



Rupel je poleg teoretičnega znanja dobro poznal tudi praktično vrednost centralnih katalogov, saj jih je uporabljal, ko je na svojem študijskem potovanju iskal slovenske protestantske tiske. V švicarskem centralnem katalogu je našel vrsto slovenskih tiskov iz 16. stoletja, v münchenskem centralnem katalogu pa informacijo o tem, kje je shranjen Čandkov katekizem iz leta 1615 (Rupel, 1961a, str. 42).

Koncept slovenskega centralnega kataloga je leta 1961 predstavil v Naših razgledih in v reviji Knjižnica. Koristi centralnega kataloga so bile po njegovem očitne. Katalog bralcu pove, kje je določena knjiga, zato je osnovni pripomoček za medbibliotečno izposajo in tako izboljša izposajo v posameznih knjižnicah. Koristen je pri koordiniranem nakupu ter zamenjavi gradiva. Posredno izboljša tudi katalogizacijo v knjižnicah in bo v pomoč pri izdelavi retrospektivne bibliografije.

Za izdelavo centralnega kataloga slovenskih knjižnic bo skrbel Narodna in univerzitetna knjižnica. Vključeval bo knjige in periodične publikacije, ne pa gradiva, ki zahteva poseben način katalogiziranja (kot so na primer rokopisi). Tako gradivo bi moralo biti popisano v posebnem centralnem katalogu. V centralni katalog prav tako ne bodo vključene jugoslovanske publikacije, ki so nastale po letu 1946, ker jih NUK prejema kot obvezni izvod in ima torej že celotno zbirko. Sicer pa vrednostna merila ne bi smela igrati nobene vloge pri vključevanju gradiva v centralni katalog.

V centralni katalog bodo vključeni fondi večjih a tudi manjših knjižnic, če se njihove zbirke med seboj dopolnjujejo. Slovenski centralni katalog naj bi torej vključeval gradivo iz vseh znanstvenih in strokovnih knjižnic ter iz študijskih knjižnic. Večina od 278 strokovnih in znanstvenih knjižnic, ki naj bi bile v katalog vključene, je bila z območja Ljubljane (kar 185), s skromnejšim številom knjižnic pa so bili zastopani drugi slovenski okraji (15 kranjski, 26 mariborski, 16 celjski, 6 murskosoboški, 6 goriški, 16 koprski, 8 novomeški).

Posebno mesto je namenil študijskim knjižnicam (Maribor, Celje, Murska Sobota, Novo mesto, Gorica, Koper), ki naj bi v sistemu delovale kot posredniki med knjižnicami svojega območja in nacionalno knjižnico. Njihova naloga je bila zbirati kataložne listke knjižnic s svojega območja, in sicer v treh izvodih. Enega naj bi obdržale same za pokrajinski centralni katalog, dva pa naj bi posredovale NUK-u. Ta bi enega uporabil za centralni katalog slovenskih knjižnic, drugega pa bi posredoval ustreznemu centralni knjižnici (na primer tehniški, medicinski ...) za strokovni centralni katalog. V končni fazi naj bi torej dobili kar tri vrste centralnih katalogov: splošnega v NUK, pokrajinskega pri študijskih knjižnicah in strokovnega pri centralnih znanstvenih knjižnicah.



Kooperativnemu pristopu h gradnji centralnega kataloga je dal prednost tudi v državnih okvirih, saj je menil, da bi bil centralni katalog tujih publikacij v knjižnicah Jugoslavije, ki ga je vodil Jugoslovanski bibliografski inštitut, kakovostnejši, če bi nastajal na osnovi republiških centralnih katalogov.

Splošni centralni katalog slovenskih knjižnic v NUK-u bo abecedno imenski in sestavljen iz dveh delov: kataloga knjig in kataloga periodičnih publikacij. Centralni katalog bo kot referalni vir služil predvsem knjižničarjem, zato uporabnikom ne bo dostopen. Pač pa bo uporabnikom namenjen tiskan seznam tujih periodičnih publikacij.

Centralni katalog je bil kot posebna enota nacionalne knjižnice ustanovljen leta 1961. Prvo desetletje in pol ga je vodil Anton Bajt, od leta 1976 naprej pa Jože Kokole. NUK je za leto 1960 že izdal seznam tujih revij v ljubljanskih knjižnicah, leta 1962 pa je sledil seznam tujih periodičnih publikacij, ki jih prejemale knjižnice v Sloveniji. Seznam je redno izhajal vse do konca osemdesetih let 20. stoletja kot posebna številka revije *Raziskovalec*.

4.3.2 Matična knjižnica

Ruplova vpetost v znanstveno delo, povezave z bibliotekarji v Jugoslaviji in študijsko izpopolnjevanje v tujini so mu omogočali, da je osmislił pojem matične knjižnice in definiral njene naloge. V Franciji je spoznal pozitivne učinke delovanja Direkcije za knjižnice, prav tako je poznal poskuse jugoslovanskih knjižnih središč, ki so bila v petdesetih letih že ustanovljena v drugih republikah Jugoslavije. Tako je leta 1954 ugotavljal, da ljudske knjižnice nimajo enotnega vodstva v smislu nadzora in strokovne pomoči, ter je predlagal ustanovitev »knjižnega centra« tudi v Sloveniji. Republiški knjižni center, v katerem naj bi delovalo nekaj dobrih knjižničarjev, bi bil lahko samostojen organ v sklopu večje knjižnice. Njegova naloga bi bila voditi razvid ljudskih knjižnic, nuditi strokovno pomoč ter skrbeti za izobrazbo poklicnih in nepoklicnih knjižničarjev. Pristojnosti centra, kot si ga je zamislil Rupel, so presegle zgolj strokovno področje, saj naj bi center izvajal inšpekcijski nadzor in celo predlagal višino republiške finančne podpore knjižnici (Rupel, 1954).

Zakon o ljudskih knjižnicah, za katerega se je zavzemal Rupel, sicer ni bil sprejet, vendar so njegovi predlogi našli mesto v *Zakonu o knjižnicah* leta 1961. Kljub temu je bil Rupel zadržan do zakonskih rešitev in je opozarjal na probleme, ki utegnejo nastati pri realizaciji zakonskih določb. Ugotavljal je, da je knjižnic, ki bi lahko izvajale v zakonu predpisane naloge, le malo. Po njegovem mnenju so za to primerne študijske knjižnice, ki bi lahko opravljale matične naloge za več občin, vendar bi se morale zato bolj posvetiti ljudskim knjižnicam. Izpostavil je tudi problem matičnosti za znanstvene



knjižnice, in se spraševal, ali bo v občini, kjer so razvite znanstvene knjižnice, znanstvena knjižnica kot matična knjižnica skrbela za ljudske, ali obratno. Rupel se je namreč dobro zavedal prevelike teže, ki jo je zakonodaja, ki je upoštevala politične preference, ne pa strokovnih argumentov, dajala ljudskim knjižnicam.

Ob skromnih strokovnih potencialih, ki so jih v tedanjih razmerah premogle potencialne občinske matične knjižnice, je bila toliko pomembnejša vloga republiške matične knjižnice. Ta naj bi po njegovem mnenju izvajala temeljne raziskave in razvojne naloge knjižničarstva, neposredno svetovala knjižnicam, promovirala dobre knjige ter delovala kot center za medbibliotečno izposajo. Predvsem bi morala skrbeti za uveljavljanje enotnih katalogizacijskih pravil (tako za abecedni kot za stvarni katalog) ter izdajati priročnike. Knjižnicam naj bi nudila individualno pomoč, skrbela za opremo knjižnic ter analizirala njihovo nabavno politiko. Propagirala naj bi knjige in pridobivala bralce ter pripravljala anotirane bibliografije. Knjižnice naj bi zalagala s priporočilnimi seznammi za nakup knjig, vključno s katalognimi listki za slovenske publikacije (Rupel, 1962b).

4.3.3 Knjižničarska šola

Naloge matičnih knjižnic so zahtevale strokovno usposobljene delavce, teh pa je v ljudskih knjižnicah primanjkovalo. Več kot polovica občin prav zaradi tega ni mogla ustanoviti matične knjižnice. Narodna in univerzitetna knjižnica se je pod Ruplovim vodstvom odzvala z organizacijo strokovnih tečajev, ki naj bi pomagali rešiti akutno strokovno podhranjenost. Prva petmesečna strokovna tečaja za knjižnične delavce je NUK izvedel že v letih 1947 in 1949. Kasneje je organiziral tečaje za izobraževanje ljudskih knjižničarjev ter posebne tečaje za poklicne knjižničarje in bibliotekarje, ki so se pripravljali na strokovne izpite.

Dolgoročno je bilo problem usposabljanja knjižničarjev mogoče rešiti le z uvedbo formalnih izobraževalnih programov. Srednja šola po Ruplovem mnenju ni zadoščala za knjižničarski poklic, saj knjižničarji potrebujejo široko splošno razgledanost. Zato je bil kritičen do srednje knjižničarske šole, ki je delovala v Beogradu. Po njegovem mnenju bi bila za poklic knjižničarja potrebna višja izobrazba. Razmišljal je o ločenih programih za knjižničarje in bibliotekarje, vendar se mu je leta 1958 za ustanovitev bibliotekarske stolice na univerzi zdelo še prezgodaj. Potreba po bibliotekarjih je bila majhna, pa tudi strokovnjakov, ki bi predavali, po njegovem ni bilo dovolj.

Drugače je bilo s knjižničarji. Ljudske knjižnice so potrebovale strokovne delavce in ti naj bi se za začetek usposabljali v občasni enoletni šoli, katere ustanovitev je podprl tudi Svet za kulturo in prosveto LRS. Zahtevnejši izobraževalni program, ki je bil namenjen absolventom srednjih šol, je bil v organizaciji NUK-a spet izveden leta



1957–1958. Program Občasne šole za knjižničarje in arhivske pomočnike je obsegal številne različne predmete s področja ljudskih in znanstvenih knjižnic ter arhivov. Izoobraževanja se je udeležilo 13 rednih in 9 izrednih slušateljev. Ti so dopoldne v NUK-u poslušali predavanja, popoldne pa opravljali prakso v večjih knjižnicah (Rupel, 1958c). Rupel je predlagal, naj bi enoletni program razvili v dveletnega, s čimer bi imeli absolventi priznana višješolsko izobrazbo. V tem času se mu je že zdela nujna uvedba stalnih programov knjižničarstva na pedagoški akademiji ali v obliki prvostopenjskega študija na univerzi. Enoletna šola za knjižničarje je bila tako izvedena le še v šolskem letu 1963/64. Že naslednje leto je program knjižničarstva uvedla Pedagoška akademija v Ljubljani in v dobrih dveh desetletjih izobrazila generacije višjih knjižničarjev.

5 Zaključek

Rupel je s svojimi idejami in delovanjem postavil temeljne usmeritve slovenskega knjižničnega sistema. Sodobnim bibliotekarjem je pravzaprav težko razumeti, da je bilo treba danes samoumevne koncepte nekoč domisliti in uresničiti: določiti funkcije in pomen nacionalne knjižnice, nacionalne bibliografije, razumeti koncept centralnega kataloga v vsej njegovi kompleksnosti in ga tudi v praksi realizirati, uveljaviti enotne strokovne standarde. Rupel je to lahko storil, ker je razumel pomen knjižnic in knjižničnih storitev, saj jih je sam uporabljal. Premiki, ki jih je povzročil na področju bibliotekarstva, so bili tako daljnosežni, da jih lahko primerjamo le z reformami, ki jih je dobro stoletje pred njim v Licejsko knjižnico vpeljal Matija Čop. Tudi sicer lahko med njunima usodama potegnemo marsikatero vzporednico: oba jezikoslovca, predana profesionalna bibliotekarja, oba prezgodaj umrla, da bi videla vse sadove svojega bibliotekarskega dela.

In vendar se slovenska bibliotekarska stroka do danes ni oddolžila Mirku Ruplu za njegov prispevek. Niti nacionalna knjižnica, niti bibliotekarsko združenje, katerega prvi predsednik je bil, se nista poklonila njegovemu delu. Zanj ni prejel nobene nagrade, prav tako se po njem ne imenuje nobeno bibliotekarsko priznanje. Pravzaprav je le malo slovenskih bibliotekarjev, katerih prispevek bi stroka tako prezrla in mogoče so, paradoksalno, razlogi za to prav njegova angažiranost in vseprisotnost ter hiter razvoj knjižnic po njegovi smrti.



Literatura

Arhiv NUK. Nepopisani fond, Fascikel 57.

Berčič, B. (1961). Ob šestdesetletnici dr. Mirka Rupla. *Jezik in slovstvo*, 62 (1), 21–23.

Berčič, B. (1996). Sooblikovali so slovensko nacionalno knjižnico (1784–1992). V *Petdeset let Narodne in univerzitetne knjižnice*. Ljubljana: NUK, str. 19–40.

Berčič, B. (1998). Visokošolski študij bibliotekarstva v Sloveniji: od začetka do 1990. V *10 let oddelka za bibliotekarstvo 1987–1997*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, str. 7–36.

Brecelj, M. (1963). In memoriam dr. Mirko Rupel. *Primorske novice*, 25. 10. 1963, št. 26.

Brecelj, M. (1964). Nekrolog dr. Mirku Ruplu v italijanski bibliotekarski reviji. *Knjižnica*, 8 (1–2), 64–65.

Brecelj, M. (1965). Še en nekrolog dr. Mirku Ruplu v italijanski reviji. *Knjižnica*, 9 (1–4), 110.

Dobrovoljc, F. (1963). Spomenu dr. Mirka Rupla. *Delo*, 2. 10. 1963, št. 290, str. 5.

Dr. Mirko Rupel (1963). *Primorski dnevnik*, 22. 10. 1963, št. 250.

Dr. Mirko Rupel (1963). *Prosvetni delavec*, 6. 11. 1963, št. 16.

Drugi i treći kongres Saveza društava bibliotekara F.N.R. Jugoslavije. (1958). Ljubljana: Savez društava bibliotekara FNRJ.

Francis, F. C. (1958). The organization of national libraries and general questions. V *UNESCO symposium on national libraries in Europe, Vienna (Austria) 8–27 September 1958*. Pariz: UNESCO.

Glonar, J. (1933). Univerzitetna biblioteka v Ljubljani. *Sodobnost*, letn. 1, str. 460

Gspan, A. (1961). Mirko Rupel. *Naši razgledi*, 9. 11. 1961, št. 17, str. 414.

Gspan, A. (1963). Mirku Ruplu v spomin. *Jezik in slovstvo*, 64, (1), 1–4.

Kalan, P. (1951). Ob petdesetletnici Mirka Rupla. *Slavistična revija*, 4(3–4), 251–254.

Kodrič-Dačić, E. (2005). Univerzitetna biblioteka v Ljubljani : od kapitulacije fašistične Italije do konca druge svetovne vojne (1943–1945). *Knjižnica*, 49(1–2), 169–185

Kodrič-Dačić, E. (2003). Razvoj Narodne in univerzitetne knjižnice v letih 1918–1938. *Knjižnica*, 47(1–2), 85–107.

Kodrič-Dačić, E. (2000). Federalni zbirni center in njegov prispevek k dopolnitvi fondov Narodne in univerzitetne knjižnice. *Knjižnica*, 44(4), 51–63.

Kodrič-Dačić, E. (2000a). Neuspešni poskusi za sprejem zakona o javnih knjižnicah v Kraljevini Jugoslaviji v letih 1929–1935. *Knjižnica*, 44(3), 7–29

Kodrič-Dačić, E. (2005). Univerzitetna biblioteka v Ljubljani : od kapitulacije fašistične Italije do konca druge svetovne vojne (1943–1945). *Knjižnica*, 49 (1–2), 169–185

Kokole, J. (1977). *Računalniško oblikovani centralni katalog : raziskovalna naloga*. Ljubljana: Društvo dokumentalistov in informatorjev Slovenije.

Kokole, J. (1983). *Uvajanje avtomatizacije v knjižnice v SR Sloveniji*. Ljubljana: [s. n.].

Kreft, B. (1963). Dr. Mirko Rupel: beseda ob krsti. *Naši razgledi*, 9. 11. 1963, št. 21, str. 420.



- Logar, J. (1962). Problematika dela za slovensko retrospektivno bibliografijo. *Knjižnica*, 6 (1–2), 10–16.
- Mirko Rupel 28. 8. 1901–20. 10. 1963 (1963). *Knjižnica*, 7 (3–4), 97–102.
- Miškovič, V. (2010). *Na začetku je (bila) knjiga: bibliografija na Slovenskem*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Moravec, D. (1963). Dr. Mirko Rupel in njegov prispevek k slovenski gledališki kulturi. *Gledališki list Drama*, 64 (5), 211.
- Narodna in vseučiliška knjižnica v Ljubljani. (1947). *Tovariš*, št. 5, str. 112.
- Petdeset let Narodne in univerzitetne knjižnice*. (1996). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Pirjevec, A. (1936). Bibliotečni zakon. *Sodobnost*, letn. 4, 227–231, 280–284, 381–388.
- Pirjevec, A. (1940). *Knjižnice in knjižničarsko delo*. Celje: Družba Sv. Mohorja, str. 32–33.
- Pleničar, B. (1983). *Slovenska bibliotekarska bibliografija 1945–1980*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Podkrajšek, B. (1963). Namesto intervjuja, ki ga žal nikoli več ne bo. *Sedem dni*, 25. 10. 1963, št. 41, str. 2.
- Pred velikimi nalogami: razgovor s predsednikom Zveze bibliotekarskih društev prof. dr. Mirkom Ruplom o nekaterih problemih knjižničarstva. (1956). *Ljubljanski dnevnik*, 8. 5. 1956, št. 107.
- Pregled rada Zajednice jugoslovenskih nacionalnih biblioteka*. (1964). Zv. I. Beograd: Zajednica jugoslovenskih nacionalnih biblioteka.
- Prvi kongres bibliotekara F.N.R. Jugoslavije, održan u Ljubljani 23.–25. septembra 1949*. (1950). Beograd: Savez društava bibliotekara F.N.R.J..
- Reisp, B. (1976). Bedeutende slowenische Bibliothekare. *Das slowenische Bibliothekswesen*. Wien: Österr. Inst. f. Bibliotheksforschung, Dokumentations- u. Informationswesen, str. 45–58.
- Rupel, Mirko (1901–1963). *Slovenski biografski leksikon*. Ljubljana: SAZU. Pridobljeno 5. 7. 2013 s spletne strani <http://ezb.ijs.si/fedora/get/sbl:2692/VIEW/>
- Rupel, M. (1930). Ob Kidričevi petdesetletnici. *Ljubljanski Zvon*, str. 201–205. Pridobljeno 5. 7. 2013 s spletne strani <http://www.dlib.si/results/?query='keywords%3dob+kidri%c4%8devi+petdesetletnici'&pageSize=25>
- Rupel, M. (1946). Narodna in vseučiliška knjižnica v Ljubljani. *Slovenski poročevalec*, 3. 3. 1946, št. 53.
- Rupel, M. (1948). Največja slovenska knjižnica. *Slovenski poročevalec*, 24. 9. 1948, št. 228.
- Rupel, M. (1949). Boj za univerzitetno knjižnico. *Ljudska pravica*, 8. Novembra 1949, št. 265.
- Rupel, M. (1949a). Narodna in univerzitetna knjižnica po osvoboditvi: ob tednu napredne knjige 18.–25. septembra. *Slovenski poročevalec*, 18. 9. 1949, št. 220.
- Rupel, M. (1949b). Ob 175-letnici Narodne in univerzitetne knjižnice. *Popotnik*, št. 5–7, str. 155–158.
- Rupel, M. (1950). Naše bibliotekarstvo in Zveza bibliotekarskih društev Jugoslavije. V *Prvi kongres bibliotekara F.N.R. Jugoslavije održan u Ljubljani 23.–25. septembra 1949*. Beograd: Savez društava bibliotekara F.N.R.J..str. 3.
- Rupel, M. (1950a). Obisk v Narodni in univerzitetni knjižnici. *Kmečka žena*, št. 7, str. 118–120.



- Rupel, M. (1951). Dr. Janko Šlebinger. 18. 10. 1876–3. 2. 1951. *Slovenski knjižni trg*, št. 2, str. 68–69.
- Rupel, M. (1952). Narodna in univerzitetna knjižnica. *Večer*, 19. 3. 1952, št. 66.
- Rupel, M. (1953). Knjižnice v Zahodni Evropi. *Knjiga*, št. 5, 150–152.
- Rupel, M. (1953a). Ljudske knjižnice na Francoskem. *Ljudska pravica*, 9.–10. 6. 1953, št. 147–148.
- Rupel, M. (1954). Naše ljudske knjižnice. *Ljudska pravica*, 10. 4. 1954, št. 84, str. 7.
- Rupel, M. (1957). Naše znanstvene in strokovne knjižnice. *Naši razgledi*, 14. 12. 1957, št. 23, str. 579.
- Rupel, M. (1958). Bibliografska dejavnost narodnih knjižnic. *Knjižnica*, 2 (1–4), 7–15.
- Rupel, M. (1958a). The bibliographical activities of national libraries: introduction. V *UNESCO symposium on national libraries in Europe, Vienna (Austria) 8–27 September 1958*. Pariz: UNESCO.
- Rupel, M. (1958b). Koordinacija nabav v znanstvenih knjižnicah. *Knjižnica*, 2 (1–4), 26–27.
- Rupel, M. (1958c). Občasna šola za knjižničarje in arhivske pomočnike. *Knjižnica*, 2 (1–4), 84–86.
- Rupel, M. (1958d). The bibliographical activities of national libraries: draft discussion plan. V *UNESCO symposium on national libraries in Europe, Vienna (Austria) 8–27 September 1958*. Pariz: UNESCO
- Rupel, M. (1959). Posebne naloge narodnih knjižnic in njihov pomen za znanstveno delo. *Knjižnica*, 3 (1–4), 5–12.
- Rupel, M. (1959a). Za večje sodelovanje znanstvenih in strokovnih knjižnic. *Delo*, 26. 11. 1959, št. 207, str. 5.
- Rupel, M. (1961). Centralni katalog Slovenije. *Naši razgledi*, 14. 1. 1961, št. 1, str. 9–10.
- Rupel, M. (1961a). O centralnem katalogu. *Knjižnica*, 5 (1–4), 39–48.
- Rupel, M. (1962). Dva pomembna dogodka v jugoslovanskem bibliotekarstvu. *Delo*, 28. 4. 1962, št. 117, str. 5.
- Rupel, M. (1962a). *Prvi simpozij tehnične in znanstvene dokumentacije*. Ljubljana: Zveza inženirjev in tehnikov Slovenije, str. 99–100.
- Rupel, M. (1962b). Matične knjižnice: važna pobuda za napredek našega knjižničarstva. *Delo*, 27. 1. 1962, št. 26, str. 5.
- Rupel, M. (1962c). Maturitetne naloge in naše knjižnice. *Delo*, 31. 1. 1962, št. 30, str. 6.
- Rupel, M. (1962d). Republiška matična knjižnica. *Knjižnica*, 6 (3–4), 105–114.
- Rupel, M. (1963). Enoletna šola za knjižničarje: vprašanje bibliotekarskih kadrov. *Delo*, 16. 6. 1963, št. 163, str. 5.
- Rupel, M. (1963a). Kako je s tujimi revijami v Sloveniji. *Delo*, 16. 5. 1963, št. 132, str. 5.
- Rupel, M. (1963b). Knjižnice in bibliografija. *Knjižnica*, 7 (3–4), 103–110.
- Stummvoll, J. (1958). The role of the national library in the library system of a country. V *UNESCO symposium on national libraries in Europe, Vienna (Austria), 8–27 september, 1958*. Paris: UNESCO.
- Svetina, J. (1963). Dr. Mirko Rupel. *Delo*, 21. 10. 1963, št. 289, str. 3.
- Šlebinger, J. (1943). Sedanje stanje in naloge slovenske bibliografije. V *Letopis Akademije znanosti in umetnosti in Ljubljani*. 1. knjiga. Ljubljana: SAZU, str. 344–351.



Umrli je dr. Mirko Rupel. (1963). *Ljubljanski dnevnik*, 21. 10. 1963, št. 288, str. 2.

Uredba Narodne vlade Slovenije o Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. (1945).

UL Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in Narodne vlade Slovenije, št. 1–2(1945) 46, 225,
2. člen.

Zakon o ljudskih knjižnicah. (1953). *Naši razgledi*, 23. 5. 1953, št. 10, str. 12.

dr. Eva Kodrič-Dačić

Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana

e-pošta: eva.kodric-dacic@nuk.uni-lj.si